

ŞÂİRİN ŞİİRİ/Nİ MÜDÂFAASI*

Ferudun Hakan ÖZKAN**

ÖZET

Edebiyat ortamında edebî ürünlerin ve şahsiyetlerin değerlendirilmesi, olumlu ya da olumsuz yönlerinin ortaya konması tenkid ameliyesi olarak görülmüştür. Bu ameliye, modern zamanlarda çok yaygınlaşmış olmakla birlikte klasik Osmanlı edebiyatında da dikkate alınacak ölçüde var olmuştur. Şuarâ tezkireleri tenkidin en belirgin şekilde ortaya konduğu eserlerdir. Tezkire yazarı, biyografisini verdiği şahsiyetin eserleriyle ilgili orijinal ve döneminin sanat-edebiyat algısını yansıtan değerlendirmeler yapar. Tezkireler dışında da şahsî olarak edebî tenkidin yapıldığını söylemek mümkündür. Tanzimat döneminden itibaren şahsî tenkitlerin, birinci şahıs edebiyatı olan mektup marifetiyle yapıldığı bilinen bir gerçektir. Mesela Nâmık Kemal'in, Ziya Paşa'nın Harâbât adlı antolojisi için yazdığı Tahrîb-i Harâbât ve Takîb adlı tenkid eserleri mektup şeklindedir. Klasik Osmanlı edebiyatında da benzeri durumları görmek mümkündür. Bu yazıda, ilki şâirlere hakâret eden bir idâreciye cevap olmak üzere, diğeri bir şâir tarafından, sanatına yöneltilen asılsız tenkidlerden şikâyet bâbında bir dostuyla paylaşmak üzere yazılmış iki mektup konu edinilmiştir. İki ayrı kişiye ait bu mektuplarda yazarlar adeta nefsî müdafaa yapmışlardır. Mektuplarda, dönemin hem dinî hem de örfî şiir algısını görmek mümkündür. Yazar, şâirlere yönelik bir hakârete cevap verirken, şiirin, dindeki yerini dinî argümanlarla açıklar. İkinci mektupta da dönemin edebiyat piyasasıyla ilgili olarak şâirlerin rakiplerini yıpratmak için bazı entrikalar çevirdikleri görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nev'î, Âlî Efendi, mektup, tenkit

DEFENCE OF THE POET'S POETRY / HIS POEM

ABSTRACT

In literature, reviewing literary works and its characters, presenting positive and negative aspects of them have seen as an act of criticism. Even though this act has spread and become popular in modern times, there was a remarkable amount of criticism in Ottoman literature either. 'Şuarâ tezkireleri' which are collection of biographies of poets, are the works in which criticism revealed the most. Tezkire writer exposes original criticism about the works of the person whom he is

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: hakan_ozkan66@hotmail.com

writing down biography about, and the art-literature perceptions of that time. Beyond the 'tezkires' it can be said that there were some forms of literary criticism either. It is a well known fact that from Tanzimat Reform Era on, personal criticisms are made with the help of first person literature tool, namely letters. For instance, Nâmîk Kemal's Tahrîb-i Harâbât and Takîb criticisms on Ziya Paşa's anthology Harâbât are written in letter type. Similar situation can be seen in Classical Ottoman Literature as well. In this writing two letters are analyzed, one of which is an answer to a governor who insults poets, and the other is a poet's complain to one of his friends about false critiques on art. Written by different authors, these letters are merely a self defense. Both religious and customary poem perceptions of that era can be seen in these letters. While answering an invective against poets, the author describes the place of poems in religion with religious arguments in the first letter. In the second letter, some skullduggeries of poets to intimidate their rivals in the literary market are present.

Key Words: Nev'î, Âlî Efendi, letter, criticism.

Arapça, "ketebe"(yazmak) fiilinden türetilen ve sözlükte "yazı, yazılı olan şey, yazma fiilinin sonucunda ortaya çıkan ürün, nesne" anlamlarına gelen "mektub" bu temel anlamından daha çok, yazılı bir iletişim aracının adı olmuş ve bütün kültürlerde kendine yer bulmuştur. Arapçada olduğu gibi, Eski Türkçede de, "yazılı olan şey, kitap ve mektup" anlamındaki "bitig" kelimesinin yazmak anlamındaki "biti-" fiilinden türediği göz önünde tutulursa mektupla yazı arasındaki ilişki daha iyi anlaşılır. Hatta diğer dünya dillerinde de benzer durum söz konusudur: "Fransızlar mektubu "lettre" ile karşılar. İngilizcede mektup için "letter" kelimesi kullanılır. İki dildeki kelimelerin ortaklığı gözden kaçmaz. Gözden kaçmayacak bir başka husus da "letter" ile "edebiyat" anlamına gelen "literature" arasındaki akrabalıktır. Burada Romalıların mektubu "litera" ya da "epistula" ile karşıladıkları bilgisi de önemlidir. Almancada mektuba "brief" dense de sözcüğün kökeni Latince "breve"dir. Fakat Almancada yazmak "schrieben" sözcüğü de aynı kökten Latince "scribere"den gelir. Rusça, mektup yerine kullanılan "pismo" kelimesi aynı zamanda "yazılı metin", "yazım sanatı" demektir. Anlaşılacağı üzere, belli başlı dünya dillerinde mektup kelimesi "yazmak" ve "yazılmış olan şeyler" ile ilgilidir."¹

Mektup, teknolojinin gelişip de elektronik haberleşmenin hayatın her kesimine hâkim olduğu 21. asra kadar insanlığın en temel ve gelişmiş iletişim aracıdır. Bütün resmî ve ferdî haberleşme mektup marifetiyle gerçekleştirilir. "Mektup zamanla, sadece haber taşımakla kalmamış, duygu ve düşüncelerin ifade edildiği edebî vâsitalardan biri haline de gelmiştir."² Sıradan işleri ve günlük ihtiyaçları bildirme, hal hatır sorma gibi işlevleri de olan mektubu edebiyatın alanına sokan, sadece yazılı bir metin olması değil, edebî olanı içermesi ve edibler tarafından kaleme alınmasıdır. Bu bağlamda mektup hem kullanılan dil, form, tarz ve üslup bakımından hem de muhteva itibarıyla edebiyat tarihine ışık tutması bakımından edebiyatın "nesnesi" haline gelmiştir.

Mektubun tarihi, yazıyla bu kadar ilişkili olduğu için, yazıyla başlasa gerekir. İnsanlık tarihinin her döneminde ve her kültürde kullanılan mektup Osmanlı kültür ve edebiyatında da önemli bir yere sahiptir. Kadim İran toprakları üzerinde kurulan Türk devletleri Selçuklular ve Gazneliler, bu coğrafyada hüküm sürerken devlet yönetiminde oturmuş bir bürokrasi geleneği ve

¹ Ömer Çakır, *Türk Edebiyatında Mektup*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2005, s.8.

² Ömer Çakır, a.g.t., s.VIII.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

bu alanda yetişmiş elemanı bulunmadığı için kadim İran devlet ve saray geleneklerini de miras olarak devralmış ve bu durum Anadolu Selçukluları'nda da devam etmiş, hatta devletin resmî yazışma dili Farsça olmuştur. Osmanlı Devleti, resmî yazışma dili Türkçe olmakla birlikte, mirasçısı olduğu devlet geleneklerinden tamamen kopmamış, yazışma usüllerini de miras olarak devralmış ve zaman içinde "inşâ" adı verilen bürokratik yazışma usülleri oluşmuştur. "İnşâ" kavramı aynı zamanda bu yazışmalarda kullanılan müsecca ve müzeyyen üslûbu da karşılayacak şekilde "nesir" anlamında kullanılmıştır. "Tanzimat dönemine değin bizde mektup türü, genel olarak inşâ diye adlandırılan bu düzyazının içindedir. Bundan dolayı da güzel bir düz yazı yazmak için öne sürülen kuralların (belâgat, fesâhat), mektup türünde de geçerli olduğu görülür. İnşâ eskilerden başlayarak son zamanlara değin bir bilim dalı olarak alınmış ve güzel, beğenilen bir yazı yazmak için nelerin göz önünde bulundurulması gerektiği, bu konuyu ele alan kitaplarda sıralanmıştır."³ Yazışma usullerini ve/veya mektup örneklerini içeren kitaplara da "münşeât" adı verilmiştir. İlk örneğini XIII. asırda Ahmed-i Dâ'î'nin "Teressül" adıyla verdiği münşeât geleneği XX. asra kadar devam etmiştir.

Yazımıza konu olan iki mektup XVII. asır şâir ve münşîlerinden Edirnevî Âlî Efendi adına kayıtlı bir münşeâtta yer almaktadır. Tarihçi ve şâir olarak tanınan Âlî Efendi, *Dîvân, Münşeât, Ukûdu'l-Cevâhîr, Riyâzü't-Terâcîm, Şehâdetnâme, Ukûdu'l-Ukûl, Riyâzu'r-Rahme, Târîh-i Umûmî ve Miftâhu'r-Rahme* adlı sekiz eser kaleme almış olup asrın büyük şâiri Nef'î'nin tilmizlerindedir.⁴ Fars şâirlerinden Urfî, Enverî, Feyzî ve Tâlib'den etkilenmiştir.⁵ Bu kadar velûd olan şâirin takdire mazhar olmadığı ve kitaplarını hükümdara takdim etme fırsatını bulamadığı eserlerinden anlaşılmaktadır. Nef'î'nin en kuvvetli muakkiplerinden olup onun birçok gazeline nazireler yazmış olmakla birlikte Nef'î'nin şiirlerindeki azametli âhengi yakalayamamıştır. Âlî, Farsça şiirleriyle de tanınmış olup kendisine Tâlib-i Rûm, Urfî-i sâni denildiği de vâkidir. Kendisinden bahseden kaynakların onun kuvvetli bir âlim olduğunu vurgulamalarından, Arapçaya da vâkıf olduğu anlaşılmaktadır.⁶ Tespit edebildiğimiz dört nüshası⁷ bulunan münşeâtında hem kendine hem de devrin ileri gelenlerine ait mektuplar yer almaktadır.

Söz konusu edeceğimiz ilk mektup Âlî Efendi Münşeâtı'nın Ankara Millî Kütüphâne 06 Mil Yz Fb 399/2 numarada kayıtlı nüshasında 18b-19a yaprakları arasında 22'nci mektup olarak yer almaktadır. Mektubun kime ait olduğuna dair herhangi bir kayıt mevcut değildir. Âlî Efendi, iyi bir şâir olmasına karşın döneminde devlet ricâli tarafından takdir edilmediği ve mektup "Vüzerâdan Birine Tahrîr Olunmuşdur ki Şâir Ehl-i İlm Olmaz Diyü İhânet İtdüğü İçün Cevâb (Olarak) İrsâl Olunmuşdur" serlevhasıyla başladığı için ilk bakışta, mektubu Âlî Efendi'nin, kızdığı bir vezire yazdığı düşüncesi hâsıl olmaktadır. Ancak araştırmalarımız esnâsında mektubun bir sûretinin Nev'izâde Atâ'î'nin *Hadâiku'l-Hakâik fi Tekmiletî's-Şakâik*⁸ adlı *Şakâiku'n-Nu'mâniyye* zeylinin 424. sayfasında yer aldığını gördük. Atâî, eserinde babası Nev'î Yahyâ Efendi'nin terceme-i hâlinde onun şahsiyetini anlatırken bu mektubun suretini verir. Nev'î Yahyâ Efendi kendisine yapılan hiçbir haksızlığı cevapsız bırakmaz; fakat her türlü münasebetsizliğe bütün mukabeleleri yine de belli edep ve incelik ölçüleri içerisinde olmaktadır. Bir bayram sabahı Sadrâzam Sinan Paşa'nın konağına bayram tebriki için gittiğinde Paşa'nın sohbet esnâsında Nev'î'yi tahkir maksadıyla "Şâir âlim olmaz" demesi üzerine, Nev'î Yahyâ Efendi oradan ayrıldıktan sonra

³ Orhan Şâik Gökyay, *Tanzimat Dönemine Değın Mektup*, Türk Dili Dergisi Mektup Özel Sayısı, C.XXX, S. 274, Temmuz 1974, s.17.

⁴ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1326, C. III, s. 4.

⁵ İsmâil Arıkoğlu, *Âlî (Edirneli Hüseyin Efendi, Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Elazığ, 1999, s. X.

⁶ Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, Bozkurt Basımevi, İstanbul, 1936, C. 1, s. 44-45

⁷ 06 Mil Yz Fb 399/2, 12b-50a ; 06 Mil Yz A 1876, 1b-16b; 45 Ak Ze 6/6, 187b-192b; TSMK R 793, 267b-278b.

⁸ Nev'izâde Atâ'î, *Hadâiku'l-Hakâik fi Tekmiletî's-Şakâik*, İstanbul, 1286, s. 424.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Paşa'ya söz konusu mektubu gönderir.⁹ Burada ilginç olan, şâirin, savunmasını şifâhî değil de yazılı olarak yapmasıdır.

“Şâir ehl-i ilm olmaz!” müddeâsı bir devlet adamının şâire -biraz sonra mektubun muhtevasını değerlendirirken görüleceği üzere- dolayısıyla şiire bakışını ortaya koyuyor. Sözün burasında şiirin neligini ve şiire yaklaşımları ortaya koymakta fayda vardır. Şiir, eskilere göre mevzun, mukaffa ve muhayyel sözdür.¹⁰ Kâmûs Tercümesi'nde de şiir aynı bakış açısıyla ele alınır, “ve şiîr şınıñ kesriyle kelâm-ı manzûm ve kavî-i mevzûnda gâlib-i istiçmâl olmuşdur. Gerçi her çilm şiîr olup lâkin manzûmenüñ vezn ü kâfiye sebebiyle şeref ü imtiyâzı bâcis-i itlâk oldu niteki çilm-i şerîcatde fiğh ve şüreyyâda necm istiçmâl-i gâlib olmuşdur ...Şiîr ve şacr şınıñ fethiyle gazel ve kaşide gibi mevzûn u manzûm u muğaffâ kelâm söylemek maçnâsınadır.”¹¹ Görüldüğü üzere Osmanlı edebiyat geleneğinde şiir; ölçülü, kafiyeli ve hayâl barındıran söz olarak tanımlanıyor. Bu lugavî tariflerin yanı sıra tabii ki işin belâgat boyutu da ihmal edilmez. Manzum söz fesâhat ve belâgat kâidelerine uygun olduğu takdirde hakikî manâda şiir olabilir.

“Matbaanın geniş kitlelere okuma imkânı verdiği, böylece edebî ve ilmi eserlerin, yazarın geçinme için yeterince gelir kaynağı sağladığı dönem gelinceye kadar, bilgin ve sanatkâr, hükümdârın ve seçkin sınıfın desteğine muhtaç idi. Sâhib-i mülk hükümdâr, bilgin ve sanatkârın en önde gelen velî-nimeti, hâmîsi idi. Max Weber'in belirttiği gibi, Ortaçağ'da Doğu'da ve Batı'da monarşilerde devlet, patrimonyal yapıda olup egemenlik gücü, mülk ve tebaa, mutlak biçimde hükümdâr ailesine ait sayılırdı ve yalnız onun lütuf ve inâyetine erişenler, toplumun en şerefli ve zengin tabakasını oluştururdu. Hânedânlar arasında rekâbet ve üstünlük yarışı, yalnız muhteşem saraylar, hadem ve haşemde değil, ilim ve sanatın hâmilliğinde de kendini gösterirdi.”¹² “Bu bağlamda şiir, hem İslam öncesi Arap ve Fars kültüründe hem de İslamiyetin kabulünden sonra İslam dünyasında daima kendine muteber bir yer bulmuş ve en üst düzeyde kabul görmüştür. Bilgi ve sanatın koruyucusu olan hükümdârın, hakem sıfatını hakkıyla yerine getirebilmesi için kendisinin de ilim ve sanattan payı olması gerekti.”¹³ Sultan Hüseyin-i Baykara, Fâtih Sultan Mehmed, Cem Sultan, Sultan II. Bâyezid, Yavuz Sultan Selim, Şah İsmâil, Kânûnî Sultan Süleymân vd. gibi şâir sultanlar, kendileri şiirle meşgul oldukları kadar başka şâirleri de koruyup kollamış ve destek olmuşlardır. Fakat zaman zaman – Nev'î örneğinde olduğu gibi- şâirlerin tahkir edildiği de vâkidir. “XVIII. asrın reis-i şâirânı Osmanzâde Tâib Efendi, Vezîriâzam Gürcü Yusuf Paşa'ya bir kaside yazıp takdim eder. Paşa:

- Bu nedir? diye sorar, şâir de:

- Sultânımın medh-i şerîflerinde kasidedir, cevabını verir. Vezîriâzam:

- Efendi, meyhâneci gazel almaz! diye tahkir ve reddeder. Zavallı Tâib dışarı çıkar, oda kapısı önündeki küçük sofada oturan tezkireci efendiler:

- Kasideniz makbûle geçti mi? diye sorarlar. Şâir ber-mûtâd târizden vazgeçmez ve vezîriâzâmın Gürcülüğüne telmih ederek:

- Hayır efendim, bit kadar rağbet buyurmadılar, der.”¹⁴

⁹ Nev'î Efendi, *İlimlerin Özü “Netâyic el-Fünûn”* Yayına Hazırlayan Ömer Tolgay, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995, s. 30.

¹⁰ Tahir Olgun *Edebiyat Lugatı*, Âsâr-ı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı, Aydınlık Basımevi, İstanbul, 1936, s. 123.

¹¹ Mütercim Âsım, *Kamus Tercemesi*, Matba'a-i Osmâniyye 1305, C. I, s. 915.

¹² Halil İnalçık, *Has-bağçede 'Aş u Tarab Nedimler Şâirler, Mutribler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011, s. 243.

¹³ İnalçık, age., s. 243.

¹⁴ Ahmet Sevgi, Mustafa Özcan, *Reis-i Şâirân Osmanzâde Tâib, Ali Cânip Yöntemin Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*, Sözler Yayınları, İstanbul, 1996, s. 165.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Batı'da ise, patrimonyal anlamda değilse de Batı medeniyetinin özünü teşkil eden antik Yunan düşüncesinde şiire farklı bakışlar söz konusudur. Platon, Devlet isimli kitabında hocası Sokrates'in ağzından, kuracağı ideal devlete şiiri sokmayacağını dile getirir. "Platon, Cumhuriyet'in muhafızlarının eğitimi konusuna, özellikle de bu amaç için kullanılmaya uygun edebî malzemenin seçilmesi meselesine eğilir. Pedagojik metinlerin –Homeros, lirik şâirler, tiyatro yazarları- tatmin edici olmaktan uzak olduğunu fark eder, zîrâ ya gerçek dışı şeylerle uğraşıyorlar ya da tanrıları saygısız bir biçimde temsil ediyorlar."¹⁵ Platon'a göre şâirler taklitçidir, Devlet'in bekçileri taklitçi şâirleri okumamalı, çünkü kişi taklit ede ede kendi olmaktan uzaklaşır.¹⁶ Platon, *Devlet*'in X. kitabında şiiri ele alır ve şiiri gerçekliğe aykırı oluşu, faydasız oluşu, akla ve yasaya aykırı oluşu, şiir yüzünden duyguların yasaların yerini alabileceği gibi argümanlarla şiire karşı çıkar. Platon'a göre her nesne ilk önce idealar dünyasında bir idea olarak vardır. Mesela bir sedirin var olabilmesi için önce ideasının var olması gerekir; marangoz bu ideaya göre sediri yapar, ressam da bu sediri resmeder. Yani sanatçı, bir varlığı anlatırken onun gerçekliğinden (ideasından) iki basamak uzaktadır, dolayısıyla gerçekliği anlatamaz, ancak benzetebilir. Şâir de böyledir, yani benzetmecidir. "Homeros başta olmak üzere, en yüksek değerleri anlatırken olsun, herhangi bir şeyi uydururken olsun, birer benzetmecidirler sadece; gerçeğin kendisine ulaşamazlar."¹⁷ Platon da Sinan Paşa gibi şâirlerin ilimden uzak olduğunu düşünür: "Şâirler adam yetiştirmesini, insanları daha iyi etmesini bilseydi, bu türlü işleri benzeterek değil, gerçekten bilerek şiirine koymuş olsaydı, onu seven, sayan birçok insan olmaz mıydı peşinde?" diyerek şâirin benzetmeci olduğu bilgiden uzak kaldığını ve çevresinde onu seven kimse kalmadığını, halbuki "çağdaşlarına, sözlerini dinleyip bilgilerini artırmadıkça ne kendi evlerini ne de bir devleti yönetebileceklerini söyleyen bilgelerin çok sevildiğini ve müritlerinin (onları) neredeyse başlarında gezdireceklerini"¹⁸ söyler ve şöyle devam eder: "Benzetmeci benzettği şeylerin ne olduğunu pek bilmez, yaptığı iş ciddi insanlara yakışmayan bir oyundur. (s.345) ...resim ve her benzetmeci sanat doğrudan uzak kalır, bilgeliğe karşı koyan yanımızla düşer kalker, sağlam ve gerçek hiçbir şeyin ardına düşmez (s.346) Hem benzetmeci şâirin akıldan yana gitmeyeceği besbelli bir şey; sanatına elvermez bu; halka da beğendiremez kendini bu yoldan. Onun işi, benzetmesi daha kolay olan coşkun, taşkın, değişken yanımızı ortaya koymaktır...Öyleyse ona çatmakta, onu ressamla bir çuvala koymakta haklıyız. Gerçeğe yakınlık bakımından onun yaptığı da pek değerli bir şey değil. O da içimizin iyi yanını bırakıp daha az değerli yanını ele alıyor. İşte ilk haklı sebep bu, onu bizim devlete sokmamak için. ....Benzetmeci şâir, her insanın içinde kötü bir düzenin kurulmasına yol açıyor, akla aykırı yanımızı gıdıklıyor, o yanımızsa üstünlüğümüzle aşağılığımızı ayırt edemez birbirinden; aynı şeyleri bir büyük görür, bir küçük. Bir sürü görüntüler, kuruntular yaratır; her zaman alabildiğine uzak kalır doğrudan.(s.349) Bizim devletimize tanrıları ve iyi insanları öven şiirlerden başkasını sokmayacağımızı unutmazsın. Ne kadar hoş da olsa, öteki şiirlerin perisi senin devletine girdi mi, acı tatlı duygular kanunların yerini alır, toplumher şeyde en iyiyi arayacak yerde acıya tatlıya bakar. (s.351)"

"Şiiri ve şâiri küçümseyen, onları ideal Devlet'inden kovmak isteyen Platon'un tersine, Aristoteles, şiirin ve tragedyanın felsefeye yakın olduğunu söyler. Platon için, zaten bir ideanın taklidi olan nesnelere, sanat yoluyla bir kez daha taklid edilmesi, insanları gerçekten bütünüyle uzaklaştırıyordu. "İdealar" kuramından uzaklaşmış olan Aristoteles de sanatın bir taklit (mimesis) olduğunu söyler; ama bu taklit, somut şeylerin taklidi, bir olayın, bir eylemin, yaradılışların, kısacası insancıl gerçeklerin taklididir ve özellikle konu aldığı dramatik şiir alanında, çok basit iki amaca, insanlara haz verme ve ruhları arındırma amacına yönelir. Aristoteles'e göre şiir felsefeye

¹⁵ Gregory Jusdanis, *Kurgu Hedef Tahtasında: Edebiyatın Savunusu*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 37.

¹⁶ Platon, *Devlet*, Çev. Sabahattin Eyuboğlu, M.Ali Cimcoz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s. 83-90.

¹⁷ Platon, age., s. 343.

¹⁸ Platon, age., s. 342.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

(bilgelige, bilgiye) tarihten daha yakındır”.¹⁹ İslam geleneğinde de şiir “şuur” yani bilmek eylemiyle ilişkilendirilir. “Şiir, bir nesneyi hoşça fehm idüp zekâ vü zihn ü fetânetile mezâyâ vü dakîkasına varup eyüce idrâk eylemek ma’cânâdur kiç ilmden ehaşş olur ... asl-ı şiir şınıñ fethiyle kıyle mevzûdur andan diğkat vechiyle olan **çilm** ma’nası ahz u taşarruf ve niçe me’cânî teferruçkılındı. Ve minhu kavluhum leyte şiirî fulânâ ve’l-fulân ve cân fulâni mâşunc ey leytenî şiiret ya’ni n’olaydı fulânun ne yapıdım **bileydim**.”²⁰

Türk şiirinin büyük ismi Fuzûlî de Türkçe Dîvân’ının mukaddimesinde, ilimsiz şiiri temelsiz duvar ve ruhsuz beden gibi olduğun düşünerek ilim tahsilini öncelendiğini şu sözleriyle anlatır: “Bu hâle mu’kârin meşşâta-i himmetüm revâ görmedi ki muhaddere-i hüsn-i nazmum pîrâye-i macârifden hâlî minâşa-i dehrde cilve kıla ve şarrâf-ı isti’câd-ı cûlûvv-i rifcâtüm rızâ virmedi ki rişte-i silk-i şiirüm cevâhir-i çilmden cârî gerden-bend-i câlem ola. Zîrâ ki çilmsüz şiir esâsı yoğ dîvâr kimi olur ve esâssuz dîvâr gâyetde bî-icîtibâr olur. Pâye-i şiirümü hilye-i çilminden mu’carrâ olmağı mücib-i ihânet bilüp ve çilmsüz şiirden kâleb-i bî-rûh gibi kimi teneffür kılop bir müddet nakd-i hayâtum şarf-ı iktisâb-ı fûnûn-ı çilm-i câklî vü naklî ve hâşıl-ı cömrüm bezl-i iktibâs-ı fevâ’id-i hikemî vü hendesî kılmâğın mürûr ile le’câlî-i eşnâf-ı hünerden şâhed-i nazmuma pîrâyeler müretteb kıldum ve tedric ile tettebbu’-ı tefâsîr ü ehadîs idüp fazîlet-i şiire mezemmet isnâdı nağş-ı himmet olduğunıñ haqîkatın bildüm.”²¹

Şiir ile ilim arasında bu denli kuvvetli bir bağın kurulduğu gelenekte bir şâire “şâir ehl-i ilm olmaz” demek, büyük bir hakâret addolunur, velev ki bunu söyleyen bir “devletlü” olsun. Bu hakârete marûz kalan Nev’î Efendi de geleneğin şiirle ilim arasındaki bağı ifade ve isbat eden argümanlarını gayet usturlu bir şekilde ortaya koyar ve Paşa’nın bu münâsebetizliğini de yüzüne vurmuş olur.

Muhatabına, manzum ve mensur duâ cümleleriyle başladığı mektubunda önce, “Rica elini senin ihsan eteğine uzatmış, ümit boyunlarını senin gökyüzünden nişan veren yüce makâmına dikmiş âlimlerin zayıflarından olan ben, fazilet ve edep tahsilinde ömrümün elli senesini harcadım, bu yolda saçım sakalım ağardı” cümleleriyle kendi konumunu belirler ve peşinden, “Senin kapına ihsan gülünü koklamak için gelmişken, beni dilinin diken mızrağıyla yaralayıp emel fidanımı darmadağın etmek erbain soğuklarından daha soğuk bir tavır değil midir? Kâfir olsa bile misâfiri ağırlayın, sözü uyarınca senin misafirhanende ihsan ve lutfunu bekleriz.” sözleriyle Paşa’ya sitem eder. Bundan sonra asıl konuya girerek, mektubun yazılmasına sebep olan “Şâir ehl-i ilm olmaz!” sözünü sorgulamaya başlar ve nezâketen “Böyle bir sözü siz kendiliğinizden söylemiş olamazsınız, herhalde, ulema kısmının avam takımından câhiller sizin kulağınıza üflemiş olsa gerektir. Yoksa ulemanın seçkin kısmı böyle anlamsız ve boş sözler söylemez.” der. Bundan sonra da söz konusu iddiayı çeşitli argümanlarla çürütmeye başlar:

Şiir ile bilgisizlik arasında hiçbir ilişki yokken ve şiir kelime anlamı itibarıyla bilginin ta kendisi iken böyle bir iddiada bulunmak bilgi yoksunluğudur. Yukarıda bahsi geçtiği üzere “şiir” kelime anlamı itibarıyla ilimle özdeşdir. “Şe’are” kökü, “bilmek, idrak etmek, hissetmek” demek. Ondandır türeyen “iş’ar” kelimesi “haber verme, bilgilendirme, şuurunda olma”; “şu’ur”, “bilinç, idrak, his, sezgi”; “şâ’ir”, “hisseden, algılayan, bilgi ve haber veren” demekken, “şiir” de “şuurlu yahut şuursuz, edinilen bilgi” mânâsına gelir.²² Kâmûs Tercemesi’ne tekrar bakılırsa, “gerçi her çilm şiir olup lâkin manzûmenün vezn ü kâfiye sebebiyle şeref ü imtiyâzı bâcis-i itlâk oldı niteki çilm-i şerîcatde fiğh ve şüreyyâda necm isti’câm-i gâlib olmuştur.”²³ cümlesiyle, aslında her ilmin

¹⁹ Aristoteles, *Poetika Şiir Sanatı Üzerine*, Çev. Samih Rıfat, Can Yayınları, İstanbul, 2012, s. 12-13.

²⁰ Mütercim Âsım, age., C. I, s. 915.

²¹ *Fuzûlî Dîvânı*, Haz. Kenan Akyüz vd. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1958, s. 6.

²² Metin Kayahan Özgül, “Şiir, Şâir ve Sâir”, *Kandille İskandil*, Hece Yayınları, Ankara, 2003, s. 60.

²³ Mütercim Âsım, age., C. I, s. 915.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

bir şiir (bilgi) olduğu ancak nasıl ki fıkıh şer'iat yerine, necm süreyyâ (ülker yıldızı) yerine kullanılıyorsa, aynı şekilde şi'r'in de cüz-küll ilişkisiyle vezin ve kafiyeli olması sebebiyle çoğunlukla nazmın yerine kullanıldığı anlaşılır. Devamında da “Şi'ir, bir nesneyi hoşca **fehmi idüp zekâ vü zihni ü fe'ânetile** mezâyâ vü da'ikâsına varup eyüce **idrâk eylemek** ma'c'nâsınadır ki'c ilmden e'haşş olur bundan tanıma'k ile ta'c'bîr olunur. Mü'çellifin Besâ'îrde beyânına göre a'şl-ı şi'ir şını'n fethiyle kıla mevzûdur andan di'k'kat vechiyle olan **çilm** ma'nâsı a'hz u ta'sarruf ve niçe me'cânî teferru'çkılındı. Ve minhu kavluhum leyte şi'irî fulânâ ve'l-fulân ve cân fulân mâşunc ey leytenî şi'cret ya'cni n'olaydı fulânunî ne yapı'dığını bileydim.”²⁴ sözleriyle şiirin bir varlığı güzelce anlayıp zekâ, zihin, çabuk kavrayış ve anlayışla onun bütün meziyetlerini ve inceliklerini algılamak manasına geldiği, en doğru bilginin bu olduğu ve şiirin kökeninin de ilim (bilgi) olduğu dile getirilir. Geleneğin önemli bir tenkit otoritesi sayılabilecek Âşık Çelebi de “Şi'irün ma'c'nâsı lu'gatde çilm-i da'ik' olduğu cihetden ilm ile müterâdifdür. Leyte şi'irî (Keşke bilsem) didükleri da'ı bundan me'çhûzdur.”²⁵ sözleriyle, ilim ile şiirin eş anlamlı olduğunu vurgular.

Nev'î Efendi, Paşa'ya, âlimlerin sınırı aşan serbest tavırlarının, şer'iat bakımından mazur görüldüğünü hatırlatarak kendisinin bu tavrının da o kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini îmâ ettikten sonra, dinî açıdan şâirlerin durumun ortaya koyar. Şu'arâ sûresinin son âyetinden iktibas yapar. Söz konusu sûrenin son üç âyetinde şâirler şöyle değerlendirilir: “Şâirlere ise haddi aşan azgınlar uyarlar. Görmez misin ki onlar, her vadide şaşkın şaşkın dolaşırlar ve yapmadıkları şeyleri söylerler. Ancak iman edip salih amel işleyen, Allah'ı çok anan ve haksızlığa uğratıldıktan sonra öçlerini alanlar başka. Zulmedenler hangi akıbete uğrayacaklarını göreceklerdir.”²⁶ Âşık Çelebi'de Meşâirü's-Şu'arâ'sının fasl-ı evvelinde bu âyetin Kadı Beyzâvî tefsirini aktarır: “...âyetinün tefsîrinde yazar ki şu'arâdan mü'çminîn-i şâlihînî isti'snâdur ki zikru'llâhî iksâr idüp tev'hîd-i ilâhî vü midhat-ı resûlî şi'câr ideler ve hicv itdükleri va'kt da'ı hicv-i müşrikînden kaşd-ı intişâr ideler.”²⁷ “Bu âyetlerden, Kur'ân'ın asıl hedefinin şâiri günahkâr ve şiiri de haram saymak değil; mümin-münkir şâir, makbûl- merdûd şiir ayırımını yapmak olduğu anlaşılır.”²⁸ Nev'î, bu âyetlerde ayrıcalıklı kılınan, kendisinin de dâhil olduğu mümin şâirler hakkında, “şâir ehl-i ilm olmaz” misilli yakışsız sözler söylenemeyeceğini ihtâr eder muhatabına.

Nev'î, mektubunun devâmında şiirin dînî konumunu çeşitli hadislerle ortaya koyar:

Şiirde, mutlaka bir hikmet vardır.

Beyanda (ikna edici anlatım ve güzel sözde), mutlaka bir sihir(çekicilik)vardır.

Amr b. Şüreyd, babasından radyallahu anh: "Bir gün Allah Resûlü sallallahu aleyhi ve sellem'in terkindeydim, bana dedi ki: 'Ümeyye b. Ebi's-Salt'ın şiirlerinden biliyor musun?'

'Evet' dedim. ve ona bir beyit okudum.

'Evet, devam et!' dedi; bir beyit daha söyledim tam yüz beyit söyleyene kadar okudum.

Şüphesiz şiir kelâmın bir bölümüdür, onun güzeli kelâmın güzeli gibidir, onun çirkini kelâmın çirkini gibidir.

Çocuklarınıza şiiri öğretiniz; çünkü o, zihni açar ve insanı yüreklendirir.

Bu hadislerle şiirin peygamber nezdinde de merdûd olmadığı, aksine tavsiye edildiğinin bir vâkıa olduğunu vurgular.

²⁴ Mütercim Âsım, age., C. I, s. 915.

²⁵ Âşık Çelebi, *Meşâirü's-Şu'arâ*, Haz. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2010, C.1, s.121.

²⁶ *Kur'ân-ı Kerîm*, Şu'arâ 26/224-227.

²⁷ Âşık Çelebi, age., C.1, s.145.

²⁸ Metin Kayahan Özgül, age., s.53.

Sırada şiirin dînî olmayan dayanakları vardır: “Şiir kayıtlı ve mazbuttur, nesir ise değişken ve intizamsızdır, zaten insanoğlu da yaradılış gereği nesirden çok nazma meyillidir. Farsçada Mevlana, Türkçede Muhammediye ve Âşık Paşa'nın ve diğer büyük âlimlerin eserlerinin halk üzerinde büyük tesir uyandırmış olması bunu ispatlar. İnce şiirin güzellikleri sınırsız ve özellikleri anlatmayla bitmez. bütün bunlardan sonra netice olarak şiir söyleyen kişi aklen ve şer'an ayıplanmaya ve aşağılanmaya müstehak değil, bilakis hüneri olması sebebiyle hürmet edilmeye layıktır.”

Nev'î Yahyâ Efendi bu mektubunda, yukarıda tafsilen izah edildiği üzere kendisini ve alelittak şâirleri ve de şiiri tahkir makamında sarfedilmiş “Şâir ehl-i ilm olmaz” sözünü önce naklî, sonra da aklî delillerle çürüterek şiirin faziletini ve gerekliliğini; dînî açıdan mahzûrlu olmadığını ispatlamıştır.

Vüzerâdan Birine Tahîr Olunmuşdur ki Şâ'ir Ehl-i 'İlm Olmaz Diyü İhânet İtdüğü İçün
Cevâb İrsâl Olinmişdur

Қıt'а

Serverâ devletüñ mezîd olsun

Kevkeb-i tâlî' üñ sa'îd olsun

Her ümidüñ Hüdâ müyesser idüp

Düşmeniñ zâr u nâ-ümid olsun

Haqq sübhânehü ve ta'âlâ celle ve 'alâ nihâl-i vücûduñ libâs-ı hülk u 'atâyla mülebbes ü mükerrem ve cemâl-i behçet-şi'ârûñ hılye-yi beşâset ü behâ ile muhallâ vü muhterem kılsun ki zu'afâ-yı 'ulemâ dest-i ricâların dâmen-i ihsânuna dırâz ve a'nâk-ı ümmîdlerin şavb-ı cenâb-ı asmân-nişânına firâz kılmışlardır. Ol zümreden bu haqîr-i pür-takşîr ki iktisâb-ı fazl u edebde nev-bahâr-ı 'ömrüm serhadd-i hamsinden mütecâviz ve şebâb-ı şecere-i vücûdum ezhâr-ı ma'ârif-şemâr ile *ve 'steğale'r-re'sü şeyber*²⁹ mertebesine fâyiz olmuştur. Çemenzâr-ı devletüñe istişmâm-ı büy-ü gül-i ihsan için gelmiş iken sinân-ı hâr-ı zebân ile mecrûh idüp nihâl-i amâlimüz pejmürde kılmak *ebredü min erba'in*³⁰ değil midür huşûşâ yevm-i 'ıyd olup yevm-i terk-i cezâ-i va'îd belki rûz-ı ta'yib kılip şâki vü sa'îd ola ve huşûşâ *ekrimu'd-dayfâ velev kâne kâfirü*³¹ mantıkunca dayf-hâne-i divân ve muntazir-ı luğf u ihsân olavuz. Şâ'ir ehl-i 'ilm olmaz muqaddemesi gâlibâ sa'âdetli paşanuç sem'-i şeriflerine 'ulemâ tâ'ifesinüñ 'ammilerinden belki ümmîlerinden *el-mer'u adüvvün limâ cehel*³² hükmince vâsıl olmuş gibi, yoğsa hâşâ ki havâşş-ı 'ulemâ huşûşâ bulegâ vü fuşehâ bu maqûle kelâm-ı lağv u bi-ma'nâ söyleyeler ki şî'r ile 'adem-i 'ilmiñ miyânında mülâzemet yoğ iken ve şî'r bi-hasebi'l-luğa 'ilm iken zıddına ki 'adem-i 'ilmdür niçe 'illet olur ve *ehadühümâ uhrâyı* niçe müstelzim olur bu ma'na ehl-i 'ilm olanlara ma'lümdür cenâbınıza dağı ma'lüm olsun ki **ifâde-i 'ilmde 'ulemânun güstâhlığı şer'an ma'zurdur** silk-i cevâhir-i Qur'an-ı 'azimde *ille'l-lezine âmenü*³³ istişnâsiyla müsteşnâ olan havâtim-i ma'ârif-rengin dürr-i şu'arâ-i mü'minin *ırdvânullâhî aleyhim ecma'in* hakkında ve anlara mülhâk olan fırka-i ehl-i Haqq şânında kelâm-ı nâ-sezâ söylenmez *kalen nebiyyü sallallâhu te'âlâ aleyhi ve's-sellem inne rûhü'l-kudsü lâyezâlü yu'eyyiduke mâ nâfahta 'ani'llâhî ve resûlihî*³⁴ hadîş-i mezbûr şâhâbeden

²⁹ Saç sakal ihtiyarlıkta ağarır.

³⁰ Kırk gün süren sert soğuklardan daha soğuk.

³¹ “Kâfir olsa bile misafiri ağırlayın.” Hadis-i şerif.

³² “Kişi bilmediği şeyin düşmanıdır.” Hz. Ali

³³ “Şairlere ise haddi aşan azgınlar uyarlar. Görmez misin ki onlar, her vadide şaşkın şaşkın dolaşırlar ve yapmadıkları şeyleri söylerler. **Ancak iman edip salih amel işleyen, Allah'ı çok anan ve haksızlığa uğratıldıktan sonra öğlerini alanlar başka.** Zulmedenler hangi akibete uğrayacaklarını göreceklerdir.” Kur'an-ı Kerim, Şuara 26/224-227

³⁴ Allah ve resulünün emrine uyarırsan Ruhul-kuds seni desteklemeye devam eder.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Hasan Bin Şâbitün resûl-ı ekrem şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem vaşfinda olan eş'ârını terğib içündür. Pes şahâbe ve tâbi'in rıdvân'ullâhi 'aleyhim ecma'in ve 'ulemâ-i mütekkaddimîn ve fuzalâ-i müteâhîrîn suyûf-ı elsinelerin *inne mine's-şî'ri le-ḥikmeten*³⁵ cevâhiri ile muraşşâ ve kelâm-ı cevâhir-intizâmıların ve *inne mine'l-beyâni le-sihren*³⁶ şanâyî'i ile muşanna 'idegelmişlerdür lâkin şî'r-i zamânede lisân-ı aḥsâya düşmegin eşrâf-ı 'ulemâ dâmen-i 'işmetlerin ğubâr-ı şî'rden müberrâ tutarlar.

Nazm

Şî'r der-nefs-i ḥiştin bed nîst

Nâle-i men zi-ḥisset-i şürekâst³⁷

Neşr

İmâm Şîgâti rahimehullâh *Meşârık*da Şüreyd Bin Süveyd Şakafi'den rivâyet ider: Bir gün ol ḥurşid-i semâ-i feşâhat u beyân ve tûṭi-i şekkeristân-ı *e'r-raḥmânu 'alleme'l-Kur'ân*³⁸ resûl-i ḥazret-i Sübhân makam-ı beşeriyete tenezzülidüp tatyib-i kulüb-ı aşḥâb için Şüreyd'e ḥitâb idüp buyururlar ki "*Hel me 'ake min şî'ri Ümeyye Bin Ebi's-salt sey'en feḳâle fe'en şeddehu beyten fe ḳâle 'aleyhi's-selam hiye şümme en şeddehu beyten fe ḳâle hiye ḥatta en şedde mi 'âte beyt'*"³⁹ el ḥadîş hiye lafzı kesr-i hâyla kelime-i istizâdedür ya'ni ziyâde talebi içündür pes Ümeyye efşâḥ-ı füşehâ-yı 'Arab olmağın ḥazret-i resûl-ı ekrem şalla'llâhu 'aleyhi ve's-sellem anuñ şî'ri istimâ'ın taleb idüp ve her beyt okundıkça şeker gibi mükerrer olmasın emr itdi. Hattâ Şüreyd'e yüz beyt okıdub ve her beytin ḳafiyesinde yüz behcet ve her redifinde biñ sürür izhâr kıldılar. Pes inşâf olsun eğer muṭlakâ şî'r hevâ olaydı ol ḥaṭib-i minber-i *ve mâ yentıku ani'l hevâ*⁴⁰ enis-i meclis-i *ḳâbe ḳavseyni ev ednâ*⁴¹ bülbül-i nâğme-serâ-yı *in hüve illâ vaḥyun yūḥâ*⁴² istimâ'-ı nevâ-yı şî'rden bu mertebe ihtizâz u inbisât mı iderlerdi? Hattâ rivâyet olınur ki istimâ'-ı şî'rden ser ü ḳâmetleri ḥareket ü semâ' idüp ridâ-ı mübâreklerin sâye-şifât ḥâke şaldılar, üftâdeler ol ridâyı taḳsim idüp aldılar ve her ḥişşenüñ niçe rüzgâr her biri mevrûşe oldu ḳaldı. Ḳâle şâhibü'l-Keşşâf "*ve'l-ḳavlü*

³⁵ "Şiirde, mutlaka bir hikmet vardır." Hadis-i şerif.

³⁶ "Beyanda (ikna edici anlatım ve güzel sözde), mutlaka bir sihir (çekicilik) vardır." Hadis-i şerif.

³⁷ "Şiir kendi nefsinde/zatında kötü değildir. Benim feryadım şairlerin(hemdestlerin) alçaklığındandır/tamahkârlığındandır." Abdurrahman Câmî'den eksik olarak iktibas edilen bu beyitlerin doğrusu şu şekildedir:

Şî'r der-nefs-i ḥiştin bed nîst

Piş-i ehl-i dil in suḥan red nîst

Nâle-i men zi-ḥisset-i şürekâst

Ten çu nâlem zi-şerr-i işân kâst

بشاهد لا تخسرن در بیت

تنجو نال و زشر ایشان کاست

شعر در نفس خود تنبدر بیت

نال همینز خستش کاست

(Şiir kendi nefsinde/zatında kötü değildir. Gönül ehli olanların yanında bu söz makbuldür. Benim feryadım şairlerin(hemdestlerin) alçaklığındandır/tamahkârlığındandır. Vücut feryadım gibi onların şerrinden berîdir.)

Nüreddin Abdurrahmân bin Ahmed-i Câmî, *Mesnevi-yi Heft-Evrenç*, tash. Aka Murtazâ Müderris-i Gilânî, 2. B., Kitabfurûşî-i Sa'dî, Tahrân, 1351, s.64.

³⁸ Kur'ân-ı Kerîm , Rahmân Sûresi, 55/1.

³⁹ - Amr b. Şüreyd, babasından radiyallahu anh:

"Bir gün Allah Resûlü sallallahu aleyhi ve sellem'in terkindeydim, bana dedi ki: "Ümeyye b. Ebi's-Salt'ın şiiirlerinden biliyor musun?"

'Evet' dedim. ve ona bir beyit okudum.

'Evet, devam et!' dedi; bir beyit daha söyledim tam yüz beyit söyleyene kadar okudum."

⁴⁰ "O kendiliğinden konuşmamaktadır." Kur'ân-ı Kerîm, Necm 53/3.

⁴¹ "(Onunla arasındaki mesafe) iki yay kadar yahut daha az kaldı." Kur'ân-ı Kerîm, Necm 53/9.

⁴² "O nun konuşması ancak bildirilen bir vahy iledir." Kur'ân-ı Kerîm, Necm 53/4.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

*fi hî inne 'ş-şî'ri bâbu mine 'l-kelâm fe-ħüsnuhu keħüsnu 'l-kelâm ve kabîhuu kekabîhu 'l-kelâm.*⁴³ Muṭlaqâ şî' rûñ nehyinde naşş-ı kerim yokdur meġer şu' âra-i ma' hûdenüñ şî' ri ola ve şî' r mübâh olduġında şübhe yokdur. Mâdâm ki ħalbi zikru' llâhdan ve mülâhaza-i aħkâm-ı şer' iyyeden meşġul kılmaya. Muħaşşal-ı kelâm şî' rûñ kemiyyet-i medħi vü zemmi ve tiryâġ u semmi beyânında kümeyt-i ħâmeye meydân-ı şahîfe teng ve tütü-i nâṭıka ħafes-i tende lâl ü dengdür. Zirâ şî' rde fevâ'id-i celile çoġdur. Şî' r hizâne-i mekârim ve zînet-i melâhim ü velâimdür. Ekşeri ilhâm-ı Rabbâni ve telġin-i Sübhânîdür mâdâm ki fuħşıyyâtı müştemil olmaya ve eħâdiş-i nebevide bu daħı vârid olmuşdur ki ' *allimû evlâdikumu 'ş-şî're fe innehu yeftükü'z-zihne ve yürîşu 'ş şecâ'â*⁴⁴ ya' ni evlâdınıza şî' r öğredüñ ki zihni güşâde ider ve şecâ'âti ifâde kıılır ve bi' l-cümleşî' r mecâmi' i ħikem ü ' irfân ve şevâhid-i müşkilât-ı Ķur' ândur. Şî' r

İze 't-tenzîlü eşkelü minhu harfî

*Fe-şâhid zâlike 'ş-şî'ru 'l-makûl*⁴⁵

Ve nazm için ħaydu' l-evâbiddimîşlerdür zirâ nazm müteġâyıir ü muħtell olmaz neşr olur ve tıbâ' -ı merdüm neşrden nazma artık mâ' ildür meġer selim olmaya görilmez mi ki Fâriside *Meşnevî*-yi ħazret-i Mevlânâ kuddise' s-sırrahü' l-' aziz ve Türkide *Muħammediyye* ve *Dîvân-ı ' Âşık Pâşâ* ve sâ' ir eş'âr-ı ekâbir-i ' ulemâ nüfûs-ı ħavâşş u ' avâmda terġib ü terħibe müte' allıġ aħkâmında te' şir-i belıġ itmişdür. Şî' r-i daġıġküñ meħasini fevġa' l-ħadd ve sevâd-ı vaşfi dâ' ire-i taħrir ü ta' rifden evsa' u eb' addur meġer nazarda şî' ri şa' irden mütefâvit olmaya. Zirâ nazm mütenâsibü' l-elfâzdur neşr degildür. Münâsib ġayr-ı münâsibden evlâdur ħuşûşâ tenâsüb-i şavt daħı munzâm olup ħoş-elġânlardan şudür idicek mü' eşşir-i şudür olduġım ħayvân daħı idrâk ider. Bu cümleden ġarâz-ı ' ilmi budur ki şî' rûñ ħâ' ili maħzâ şî' r söylemekle ' aġlan ve şer' an melâmet u taħķir olunmaġa sezâ vü müsteħaġ olmaz, belki ħüneri olmak ħasebiyle tevġir ü ri' âyet olunmaġa gerekdür. Bâķi ve' s-selam.

Yazımıza konu olan ikinci mektup bir şâirin, kendi nâsirliġine ve şâirliġine yönelik taħķir edici bir iddiâyâ verdiği cevâbı muhtevîdir. Bu mektubun, yazının başında kendisinden kısaca söz edilen ve mektupların yer aldığı münşeâtın sâhibi Âlî Efendi' ye âit olduġu anlaşılmaktadır. Bu mektup münşeâtın hem Ankara Millî Kütüphâne 06 Mil Yz Fb 399/2 nüshasında 23. sırada *Ĥussâd-ı Bed-Nihâddan Ba' zı Merħümüñ Eş'âr u Münşe' âtına Feşâhat u Belâġatdan ' Âridür Diyü Ta' ne-Zen Oldıġlarından İbrâhim Efendiye Gönderdikleridür* serlevhasıyla, hem de 06 Mil Yz A 1876 nüshasında 5. sırada, *Ĥussâd-ı Bed-Nihâddımızdan Ba' zı Bed-Nijâd Ġâh Kelâm-ı Ĥışşetü' l-Ĥâmımuza Terdîd ve Ġâh Şâhid-i Tab' -ı Feħunde-Feħânımız Dîbâ-yı Ma' ârifden Tecîd Kıldıġlarında İbrâhim Efendiye İrsâl Olunan Mektûb-ı Belâġat-Üşlûb* başlıġıyla yer almaktadır. Gerek bu ikinci nüshadaki başlıkta kullanılan "*Ĥussâd-ı Bed-Nihâddımızdan*", "*Ĥışşetü' l-Ĥâmımuza*", "*Feħunde-Feħânımız*" terkiplerindeki çoġul birinci şahıs ekleri gerekse birinci nüshadaki mektubun sonunda yer alan *Maħlaş-ı ħâlisü' l-fü' âd Âlî* ibâresi, en azından şimdilik, bu mektubun Âlî Efendi' nin şahsî mektubu olduġunu göstermektedir.

Âlî Efendi kendini çekemeyenlerin, sanatı hakkındaki iftiralarını dostlarından İbrâhim Efendi ile paylaşma, bir nevi mektup yoluyla dertleşme ihtiyacı hissetmiş olmalı. Zaten mektubun işlevlerinden biri de dertleşmek, paylaşmak deġil midir? Başlıktan ve mektubun içeriġinden anlaşıldıġı kadarıyla bazı hasetçiler Âlî Efendi' nin şiiirlerinin ve *Münşeât*' ının belâġat ve fesâhattan uzak olduġunu iddia ederek "şâirin süslü ve güzel şâir tabiatını kıymetli irfân elbisesinden soymak ve güneş gibi olan eserlerinin nûrlarını inkar çamuruyla perdelemek" amacındadırlar. Âlî Efendi, bunu tabiî karşılar; çünkü "ezelde takdir edilmiştir ki, bazı karga sûretli sefihler ve karga yaratılışlı

⁴³ "Şüphesiz şiiir kelâmın bir bölümüdür, onun güzeli kelâmın güzeli gibidir, onun çirkin kelâmın çirkin gibidir."

⁴⁴ "Çocuklarınıza şiiir öğretiniz ; çünkü o, zihni açar ve insanı yüreklendirir." Hadis-i şerif.

⁴⁵ Kur' an yazılmış en güzel şiiirdir, sen ona bak.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

câhiller, fesâhatin gül bahçesindeki başı dik, uzun servilere ve belâgatın kuş cennetindeki hümâ uçuşlu keklıklere yani söz ehli şâir ve münşilere, kin güdücü düşman ve kötuleyici hasım olacak ve bunlar, icazlı söz söylemenin son sınırına ulaşmış, nazım ipligine dizilmiş olan şâir tabiatının incilerini ve fazilet hazinesinin cevherlerini ayıplama matkabıyla delegecek ve saldırı ve ayıplama ayağının altında gizleyeceklerdir.” Âlî Efendi, bu durumu kabullenmekle birlikte sebeplerini irdelemekten de geri kalmaz. “Bazı cehâlet içkisinin sarhoşları ve sefâhet meyhânesinin içkiye tapınanları alçaklık tortusuyla şaşırılmış, ahmaklık içkisinin kırıyla aklı başından gitmiş olduğu için Âlî Efendi’nin belâgatlı şiirinin meziyetlerini ve güzelliklerini bilmiyor, beyitlerinin ve münşeâtının nüktelerini anlamıyorlar. Bununla da yetinmeyip şiirlerinin bir dilber gibi parlak yüzlü manasına hakaret gözüyle bakıyor, bazen de zarif mânâlar içeren harflerinin eteğine ihânet parmağını basıyorlar.” Âlî Efendi, buraya kadar düşmanlarını cehâlet, sefâhat, hamâkat, gabâvet gibi sıfatlarla tavsîf ediyor.

Mektubun devâmında saldırganın kimliğine dâir bir ipucu veriyor yazar: ”ser-i kûy-ı edebden âvâre ol tıfl-ı şîr-hâre ...” yani edepten uzak kalmış bir süt çocuğu! Böylelikle muarızının hem edepsiz hem de bir yeni yetme olduğunu duyuruyor bize, ama kimliğini net olarak bildirmiyor. Bu “süt çocuğu” tabiri, gerçekten genç ve yeni yetme anlamında kullanabileceği gibi, düşmanını aşağılamak amacıyla, edeb(iyat) mahfelinin başıboş gezen yeni yetmesi, yani edebden anlamayan anlamında da kullanılmış olabileceği düşünülebilir. Yazar kendi sanatkârlığını, irfan bağının Tanrı’nın feziyle uzamış ağaçlarına ve ismini, yine Tanrı’nın lutfuyla yüce ve şerefli kılınmış gül fidanına benzetir. Bu edepten yoksun süt çocuğunun bilme ve uyanık olma eli kısa olduğu için o gönül süsleyen irfan ağacından (şâirliğinden) ve o yüce fidandan meyve toplayamaz; Âlî Efendi’nin şiir ve inşa sofrasından nasiplenemez; ancak dâima fesâhat eliyle ihânet taşları atar, böylelikle farkında olmadan kendi mutlu yaşantısının sofrasına kendi eliyle ayıplanma zehrini katar. Görüldüğü gibi yazar, süt çocuğu metaforunu biraz daha geliştirip komşu bahçelerdeki meyve ağaçlarını taşıyan haylaz sokak çocukları mertebesine taşıyor. Taşlama söz konusu olunca da Türkçede, camdan evde oturanlar başkalarının evini taşlamamalı, özdeyişle karşılanabilecek “Kesî ki hışt-ı der ü bâmeş âbgine buved / Çigüne seng zened kaçır-ı âhenin-i merâ” beytini zikreder.

Âlî Efendi, mektubunun bundan sonraki kısmında “Hemân ol fesede-i iblis-pişe ve hasede-i telbis-endişenüh murâd-ı fu ’âd u muktezâ-yı nihâd-ı hasâret i’ tiyâdları budur ki ol küdek-i nâdânı ve lâ-ya’ kıl-ı bi-iz’ ânı şemşir-i zehr-alüd-ı zebânımızla mecrûh sinân-ı cân-fersüd-ı lisânımızla da ’ire-i zindegâniden maṭrûh eyleyeler.” cümleleriyle yukarıda sözünü ettiği, kendine saldıran süt çocuğunu bu sefer cahil, izansız ve akılsız diye niteler ve onun şeytanlık eden asıl düşmanlarının bir maşası olduğunu, onlar tarafından kullanıldığını açıklar. Onların amacının bu akılsız çocuğu önüne atarak dilinin zehirli kılıcıyla yaralatıp, can alan mızrağıyla öldürtmek olduğunu söyler. Bu arada “dilinin zehirli kılıcı ve can alan mızrağı” sözleriyle de gardını almış ve “dokunursan canını alırım” tehdidini savuran bir silahşör pozisyonuna girmiştir. Bu tehdidin arkasından yine tehdit dolu bir ikaz gelir; o çocuğun birazcık akılı varsa o şeytanlığı meslek haline getirmiş melunların fesat dolu sözlerine uyup da kendini ejderhanın yuvasına ve kızgın aslanın pençesinin önüne atmasın. Âlî Efendi mektubunun son kısmında kendi şiirini över ve düşmanlarının, şiirini kötulemekle değerini düşüremeyeceklerini, buna güçlerinin yetmeyeceğini vurgular.

Hussâd-ı Bed-Nihâddan Ba’ zı Merhûmuḡ Eş’âr u Münşe’âtına Feşâhat u Belâgatdan ‘Âridür Diyü Ta’ ne-Zen Oldıklarından İbrâhim Efendiye Gönderdikleridür

Münşi-i şâhâyif-i ceride-i sefid ü siyeh ve mümlî-i ve mâ ‘allemnâhu’ş- şî’ra ve mâ yenbaḡi leh⁴⁶ kilik-i ibdâ’ u hâme-i ihtirâ’ ile nehâr-ı behcet-efzâya nüshâ-i şebistân-ı şeb-i ‘anber-âsâyî tesvid ü taḡrîr ve rûz-nâme-i rûz-ı giti-nümün-fürûzı zer-i şu’ â-i mihr-i ‘âlem-ârâ ile tezhib ü

⁴⁶ “O’na (Hz.Muhammed’e) biz şiir öğretmedik, öğrenmesi de gerekmez.” Kur’ân-ı Kerîm, Yâsin 69.

taşvîr kılındıkda kitâbe-i lâceverd-zemîn-i saķf-ı hâne-i gerdüna kîlk-i sîmîn-şihâbla bu gûne yazmış ve levh-i zümürdîn-i sipîhr-i buķelâmün tîĝ-ı zerrîn-i eşi'a-i âftâb ile bu resme kızmış ki her serv-i ser-efrâz-ı gülzâr-ı feşâhat ve tezerv-i hümâ-pervâz-ı murĝzâr-ı belâgat olanlara bir niçe süfehâ-yı zâĝ-siret ve cühelâ-yı kelâĝ-ı tîynet 'adü-yı kîne-cü bed-hah-ı ta'ne-gü olub ser-hadd-i i'câza reside-i rişte-i nazma keşide olan dürer-i deryâ-yı ta'bi'at ve cevâhir-i zevâhir-i gencîne-i faziletlerin gâh mişķab-ı ta'n u teşyi ile süfte ve gâh zir-i pây-ı ta'n u ta'arruzda nühüfte kılılar nitekim ba'zı cür'a-i câm-ı cehâlet ser-mestleri ve hum-hâne-i sefâhet mey-perestleri dürd-i denâ'et ile medhûş ve çirk-i hum-ı ĝabâvet ile bi-hûş olmaĝla **mezâyâ-yı eş'âr-ı belâgat-şî'ârımıza** vâkıf ve nikât-ı ebyât u münşe'âtımıza 'ârif olmadıklarından ĝayrı gâh ruhsâre-i ĝarrâ-yı fehvâsına çeşm-i haķâret ĝüşâde ve gâh dâmen-i hürûf-ı ma'ânî-i zürûfina engüşt-i ihânet nihâde kıldılar.

Beyt

Ger ne-bîned be-rûz şeb-pere çeşm

Çeşme-i âftâb-râ çi günâh⁴⁷

ĝer nebîned be ruz şeb pere çeşm

çeşمه آفتاب را چه گناه؟

Neşr

Tab'-ı şafâ-maşhûbe maħcûb olmaya ki şâhsâr-ı bâĝ-ı 'irfânımız âbyâri-i feyz-i Bâri ile ser-bülend ve naħl-i gülzâr-ı faşl-ı refi'-unvânımız rûtbe-i eltâf-ı Perverdigâri ile ser-firâz u ercemend olmaĝla ser-i kû-yı edebden âvâre ol tıfl-ı şîr-hârenüĝ dest ü dâniş ü intibâhı kütâh olup ol şâh-ı dil-ârâ ve ol naħl-i müntehâdan mîve-çîn ve mevâ'id ü fevâ'id-i şî'r ü inşâmızdan behrebîn olmaduĝından hemvâre dest-i feşâhat ile seng-i ihânet atar ve hân-ı'ıyş u refâhiyyetine kendü eli ile zehr-i melâmet kıtar. Beyt

Kesi ki hışt-ı der ü bâmeş âbgîne buved

Çiĝüne seng-zened kaşr-ı âhenin-i merâ⁴⁸

Neşr

Hemân ol fesede-i iblis-pişe ve hasede-i telbis-endişenüĝ murâd-ı fu'âd u muķtezâ-yı nihâd-ı hasâret i'tiyâdları budur ki ol küdek-i nâdânî ve lâ-ya'kıl-i bi-iz'ânî şemşîr-i zehr-alüd-ı zebânımızla mecrûh sinân-ı cân-fersüd-ı lisânımızla da'ire-i zindeĝâniden matrûh eyleyeler. İmdi eger fi'l-cümle şu'ûn vâre ise reh-nümün-ı tevfiķ-i ezel aña yâr ise ol maķûle zümre-i habâ'is-zamîr-i cibilletlerine bezr-i şîrret kişte ve piş-i dide-i âferinîşlerine perde-i mazarrat fûrûhişte olan melâ'in-i şeytânet-âyînüĝ kelâm-ı fesâd-encâmî ile kendüyi kân-ı şu'bâna taķdim ve ser-pençe-i şîr-i jiyâna teslim itmeye

Beyt

Tuymaduĝ mı sözin ol merd-i sühân-pîrânüĝ

Kuyruĝın başma nigârâ uyur ejderhânüĝ

Neşr

⁴⁷ Yarasanın gözü gündüz vakti görmüyorsa güneş çeşmesinin ne suçu var? Bu beyit Sadî'nin Gülistan'ından iktibas edilmiştir. Metnin tamamı için bkz; Sa'dî, **Külliyât**, muk. Muhammed Ali-yi Fûrûĝî, terc. Ebu'l-Kâsım-i Hâlet, Müessese-i Matbuât-i İlmî, Tahrân, 1345, s.118.

⁴⁸ Kapısı ve çatısı camdan olan kimse, bizim demirden sarayımıza nasıl taş atabilir?

Bu dağı zâmir-i münir-i nûr-bahşâ-yı hurşide püşide buyrılmaya ki hâlel-i hayâlât-ı şâ' irâne ile ârâste ve hilye-i nikât-ı 'aşıkâne ile pîrâste olan ebkâr-ı efkârımız ki düş u güşü teşrif-i laţif ü taşsin-i fuţalâyla müşerref ve le'âli-i âferin-i bülegâ ile müşennef olup bu maķûle mi'yâr-ı i'tibâr ile sencide ve miyân-ı cümle-i 'âlemyânda maķbûl ü pesendide olamı 'add-i ķabilî ü cehl ü şarih olmağını pîrâmen-i dâmenin ma'nasına dest-i ta'arruz itâle ve nikât-ı hûsn-i kinâyâtın ruhsâre-i i'tibârâtdan izâleye ķâdir olmayup derûn-ı hâne-i maźmûn-ı belâgat-nümûnı efrûzende-i çerâğ-ı dürûğ ile müstenir ve nev-'arûs-ı maķâl-ı şafâ-me'nûsı libâs-ı ta'bir-i dil-pezirde müsta'ir olup gül-deste-i kelimât-ı berâ'at-simâtı her bir bâğ-ı sühandan çide ve ser-rişte-i nizâmı silk-i irtibât u intizâm ile piçidedür, diyü şâhid-i zibâ-yı tâb'ımız câme-i girân-bahâ-yı ma'ârifden 'ârî ve envâr-ı âftâb-ı âsârımız gil-i inkârla müteväri ķılmaķ isterler imiş. Selsâl-i maķâl-i hoş güväri çeşme-sâr-ı fażl u belâgata reşehat-ı letâfet-i ifâza ve zülâl-i güftâr-ı gevher-nişârından sebzezâr-ı hadiķa-i feşâhat-ı sümm-i tarâvet-i istifâza kılanlar leb-i nükte-perdâz-ı tabi'atlerinden kenâr-ı kâse-âverde vü sebzeķâr-endâz-ı himmetlerin nîm-horde-i sükkân ile perverde kılmaz ki

Beyt

Çün hıyâz-ı hâtırem hest ez-sehâb-ı feyz pür

Ez-zülâl-i tab'-ı herkes hâcet-i fevvâre nist⁴⁹

Mahlaş-ı hâlisü'l-fu'âd Âli

Sonuç

Bu yazıda, Osmanlı şiir piyasasının 17. asırdaki durumuna ilişkin iki poetik metin ele alındı. Bunlardan birincisi bir devlet adamının şâirlere hakareti üzerine kaleme alınmış ve şâir bu mektupta, kendini savunurken aslında şiiri savunmuş, şiirin Osmanlı entelijansiyasındaki algısını, bazı şuarâ tezkirelerinin mukaddimelerinde olduğu gibi, gelenekteki yerini yani Osmanlı şiir poetikasını ortaya koymuştur. Bu mektuptaki, karşı fikri çürütüp kendi iddialarını ispatlama üslubu dikkat çekicidir. İkinci mektup ise doğrudan bir şâirin sanatına yönelik kötöleyici ve kınayıcı ifadeye yönelik bir itirazı içeriyor. İlk mektuptaki aklî ve soğukkanlı yaklaşımın yerini daha duygusal ve saldırgan bir tavır alıyor, şâir birinci mektubun yazarı gibi aklî ve naklî delillere başvurmuyor, kendi şiiriyle alakalı bir ithamı şiirlerinden örnekler vererek çürütmeye çalışmıyor. İkisinde de incitici birer hakarete maruz kalan yazarlardan ilkinin medrese ulemasından olması bir kelim tartışmasındaymış gibi cidal üslubuyla suçlamayı reddedip karşı argümanlar geliştirmesinde etkili olmuştur. İkincisindeki duygusal tavrın, yazının başında kısaca değinilen şâirin döneminde beklediği ilgiye mazhar olamayışından kaynaklandığı da düşünülebilir.

Metinlerin muhtevâsı kadar formları da ilgi çekicidir. "Birinci tekil şahıs edebiyatı"⁵⁰ kapsamında değerlendirilen mektubun, günümüzün edebiyat dergilerinde yapılan edebî polemikler için bir mecrâ olarak kullanılması, onların "edebî mektup" türü içinde değerlendirilmesini gerektirmektedir.

⁴⁹ Mâdem ki gönül havuzlarım feyiz bulutlarıyla doldurulmuştur, (o halde) başkalarının saf yaratılış suyu fiskiyesine ihtiyacı yoktur.

⁵⁰ Cemal Kafadar, *Kim Var İmiş Biz burada Yoğ İken Dört Osmanlı: Yeniçeri, Tüccar, Derviş ve Hatun*, Metis Yayınları, İstanbul, 2010, s.54.

KAYNAKÇA

- ÂLÎ EFENDÎ, *Münşeât*, 06 Mil Yz Fb 399/2, 12b-50a ; 06 Mil Yz A 1876, 1b-16b; 45 Ak Ze 6/6, 187b-192b; TSMK R 793, 267b-278b
- ARIKOĞLU, İsmâil (1999), *Âlî (Edirneli Hüseyin Efendi, Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Elazığ.
- ARİSTOTALES (2012), *Poetika Şiir Sanatı Üzerine*, Çev. Samih Rıfat, Can Yayınları, İstanbul.
- ÂŞIK ÇELEBÎ (2010), *Meşâirü's-Şu'arâ*, Haz. Filiz Kılıç, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- CÂMÎ, Nûreddin Abdurrahmân bin Ahmed, *Mesnevi-yi Heft-Evrenç*, tash. Aka Murtaşâ Müderrisi-i Gîlânî, 2. B., Kitabfurûşî-i Sa'di, Tahrân, 1351.
- ÇAKIR, Ömer (2005), *Türk Edebiyatında Mektup*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- ERGUN, Sadettin Nüzhet (1936), *Türk Şairleri*, Bozkurt Basımevi, C. I, İstanbul,
- FUZÛLÎ, *Fuzûlî Dîvânı* (1958), Haz. Kenan Akyüz vd. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- GÖKYAY, Orhan Şâik (1974), *Tanzimat Dönemine Değın Mektup*, Türk Dili dergisi Mektup Özel Sayısı, C.XXX, S. 274.
- İNALCIK, Halil (2011), *Has-bağçede 'Ayş u Tarab Nedimler Şâirler, Mutribler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- JUSDANİS, Gregory (2012), *Kurgu Hedef Tahtasında: Edebiyatın Savunusu*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- KAFADAR, Cemal (2010), *Kim Var İmiş Biz burada Yoğ İken Dört Osmanlı: Yeniçeri, Tüccar, Derviş ve Hatun*, Metis Yayınları, İstanbul.
- MÜTERCİM ÂSİM (1305), *Kamus Tercemesi*, Matba'a-i Osmâniyye.
- NEV'Î EFENDÎ (1995), *İlimlerin Özü "Netâyic el-Fünûn"* Yayına Hazırlayan Ömer Tolgay, İnsan Yayınları, İstanbul.
- NEV'İZÂDE ATÂ'Î (1286), *Hadâiku'l-Hakâik fî Tekmileti's-Şakâik*, İstanbul.
- OLGUN, Tahir (1936), *Edebiyat Lugati*, Âsâr-ı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı, Aydınlık Basımevi, İstanbul.
- ÖZGÛL, Metin Kayahan (2003), *"Şiir, Şâir ve Sâir"*, Kandille İskandil, Hece Yayınları, Ankara.
- PLATON (2012), *Devlet*, Çev. Sabahattin Eyuboğlu, M.Ali Cimcoz, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- SEVGİ, Ahmet, ÖZCAN, Mustafa (1996), *Reis-i Şâirân Osmanzâde Tâib, Ali Cânip Yöntemin Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*, Sözlery Yayınları, İstanbul.
- TÂHİR, Bursalı Mehmed (1326), *Osmanlı Müellifleri*, Matbaa-i Âmire, C. III, İstanbul.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

